

Palmebladet

Nr. 2 2025 Medlemsblad for Botanisk hages Venner

**Plantemarkedet godt
besøkt i vårregnet**

Side 4 – 5

Nye vannplanter gjør inntog

Side 8 – 9

Trofast sesongarbeider liker friheten

Side 10 – 11

Herbarieplanter fra Oslo til New York

Side 13

SMITHS PALME

Bladet har fått sitt navn til minne om den legendariske kanariapalmen som vokste i Palmebuset til mars 2000. Palmen, en *Phoenix canariensis*, stammet fra et frø samlet på Kanariøyene av Botanisk hages første bestyrer, Christen Smith, i 1815. Tegningen er laget av botaniker Kaarina Aas.

Palmebladet

Medlemsblad for
Botanisk hages Venner

ISSN 1503-4593
Utgave nr. 2 i 2025
Nr 46 siden starten i 2003
Redaksjonen avsluttet 22. sept. 2025

Redaktør

Dag Inge Danielsen

Redaksjonskomité

Charlie Haug
Trine Nervum
Anneleen Kool, Botanisk hage

Stofftips og bidrag sendes

daginge@infoidag.no

Grafisk produksjon

BRANDstasjonen AS

Trykking

Fladby grafiske rådgivning AS

Forsidebilde

Systematisk hage sist i august 2025.
I forgrunnen kattehele. Anlegget er omtalt på side 8 og 9. Foto: Dag Inge Danielsen

Støtt oss gjennom Grasrotandelen

Registrer deg på
norsk-tipping.no

Venneforeningens logo. En skjematisk tegning av frueskoarten *Cypripedium x ventricosum*, som kom som en gave fra *Mandsjuria* til Botanisk hage i 1937.

Takk for innsatsen!

Kjære medlem!

Det er tydelig at Botanisk hage og venneforeningen betyr mye for folk. Det er mye folk i hagen, og i venneforeningen er aktiviteten høy – med mange medlemmer som deltar. Det var spesielt hyggelig å se mange nye fjes da Plantegruppa startet arbeidet i høst.

Plantegruppa i venneforeningen fikk i våres mange planter fra Botanisk hage. Disse ble behørig pottet om, og det gikk bra takket være at så mange stilte opp og jobbet. Vi er strålende fornøyd med inntektene fra plantemarkedet og popup-markedet uka etter. Pengene blir brukt til ulike aktiviteter og tiltak i hagen, og til fremtidige studieturer. Takk til alle som bidro før, under og etter plantemarkedet!

Botanisk hages Venner støtter også utgivelsen av en ny utgave av miniguide til hagen både på norsk og engelsk. Det er en liten guidebok som gir en oversikt over de forskjellige delene i hagen. Den blir lagt ut til salg i museumsbutikken i løpet av høsten.

Vår guidegruppe har hatt mye å gjøre denne sesongen. Både søndagsomvisninger og betalte omvisninger har økt i antall. Takk til våre dyktige guider som gjør et viktig arbeid for å utbre kjennskap til Botanisk hage og øke interessen for hagen, museet og Botanisk hages Venner!

Årets julemarked er lagt til lørdag 22 november. Dette er et populært tiltak. Også dette er avhengig av at frivillige medlemmer stiller opp og legger ned en innsats. Kontakt oss hvis du har lyst til å bidra, men ennå ikke har meldt deg. Det blir 37 salgsboder med variert utvalg, og vi håper at du kommer.

Ha en fortreffelig høst, så sees vi i hagen!

Charlie Haug, styreleder

Om Botanisk hages Venner

Botanisk hages Venner | UiO Naturhistorisk museum | PB 1172 Blindern | 0318 Oslo
Organisasjonsnummer 985 006 539

Botanisk hages Venner, stiftet i 1986, har som formål å fremme kjennskap til og interesse for Botanisk hage på Tøyen i Oslo, og å styrke og støtte hagens aktiviteter. Det kan skje gjennom de midler foreningen skaffer til veie og gjennom medlemmenes aktive innsats for hagen.

GRATIS MUSEUMSINNGANG OG ANDRE MEDLEMSFORDELER

For å få kvittering for betalt medlemskap sender du en SMS med ordene BOTANISK MEDLEM til 2030.

- Du støtter Botanisk hage gjennom medlemskontingenten og bidrar til at hagen kan utvikle seg videre til glede for skoleelever, studenter, forskere og publikum.
- Du mottar medlemsbladet Palmebladet, med nyheter og informasjon om Botanisk hage, vekstene og aktivitetene der.
- Du får tilbud om å delta på hyggelig årsmøte, spesialomvisninger og andre arrangementer i hagen eller med tilknytning til hagen.
- Du og inntil tre gjester får gratis inngang på Naturhistorisk museum (geologiske og zoologiske utstillinger, Klimahuset) ved å vise kvittering for betalt medlemskap. Medlemskapet er personlig.
- Du får 10 prosent rabatt på alle varer i museumsbutikken ved å vise kvittering for betalt medlemskap.

HVA KOSTER MEDLEMSKAPET?

Medlemskontingenten er kr 300 for enkeltmedlemmer og kr 600 for firmaer/organisasjoner. Vil du gi en gave i tillegg til kontingenten, må betalingen merkes med «gave».

HENVENDELSER

Forespørsler av generell karakter: info@botaniskhagesvenner.no
Inn- og utmelding, adresseendring: medlem@botaniskhagesvenner.no

Bankkonto for medlemskontingent

1644 13 20845

www.botaniskhagesvenner.no

Facebook: Botanisk hages Venner

FORENINGENS STYRE 2025

Charlie Haug
Styreleder

Trine Nervum
Nestleder, leder av
Plantegruppa

Anne-Brit Elvestad
Styremedlem,
kasserer

Bente Hanne Kibuuka
Styremedlem,
sekretær

Rose Eleni Pålerud
Styremedlem

Amund Fougner
Varamedlem

Anne Pharo
Varamedlem

Christiane Morrison
Varamedlem

▲ Strålende fornøyd med den vakre og informative utstillingen er postdoktor Jessica Nelson (t.v.), hovedpersonen Gerd Mari Lye og professor i plantesystematikk Charlotte Sletten Bjorå. Foto: Camilla Spornich, NHM

Vakker og vitenskapelig illustrasjonskunst

Denne høsten kan du se en vakker, informativ og inspirerende utstilling i det naturhistoriske biblioteket i kjelleren på Brøggers hus. Den har tittelen «Fra plante til bok».

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

GERD MARI LYE har gjennom store deler av livet arbeidet som botanisk illustratør. Sjenerøst har hun gitt sin samling av vitenskapelige illustrasjoner i gave til Naturhistorisk museum.

Dette har resultert i en utstilling som gir et unikt innblikk i samspillet mellom kunst og vitenskap. Her kan du utforske prosessen bak botanisk illustrasjon – fra plantemateriale via skisser og tegninger til den endelige publikasjonen.

Gerd Mari Lye ble født i Molde i 1948. Hun tok først husflidsskole, så Statens lærerhøgskole i forming. Som del av studiene i tekstilhåndverk lærte hun plantefarging. For å kunne benytte motiver fra naturen i tekstilarbeidene, lærte hun også naturtegning. Hun ble sertifisert som instruktør i tekstilarbeid og jobbet med naturlig garnfaring, spinning og veving.

Da hun giftet seg med botanikeren Kåre Lye, fikk tegneferdighetene hennes ny betydning. Med veiledning fra Kåre om hva

som var viktig fra et botanisk perspektiv, illustrerte hun planter fra hele Norge til Middelhavslandene og Afrika. Gjennom hele livet har hun illustrert hundrevis av planter, lav og andre objekter for publisering, samtidig som hun har oppdratt fem barn. Illustrasjonene hennes er brukt i fagbøker, lærebøker og vitenskapelige artikler.

Kåre Lye var ansvarlig for herbariene ved NMBU på Ås. Etter hans død i 2021 ble hele samlingen overført til Naturhistorisk museum. Dermed har museet på Tøyen både herbariebelegg og illustrasjoner fra ekteparet Lye, i tillegg til en boksamling.

Nøyaktige og vakre

– Det viktigste med botaniske illustrasjoner er ikke at de er vakre, men at de er riktige og nøyaktige. Men det gjør ikke noe om de også er vakre. Det vi ser her er både kunstverk og vitenskap, sa Charlotte Sletten Bjorå da utstillingen ble åpnet i juni i år. Charlotte er professor i systematikk og konservator for herbariene ved NHM.

– Å tegne er å se. Det er umulig å få med all informasjon bare ved å fotografere eller beskrive med ord. Med tegning kan du få fram detaljer på en helt annen måte, og det er slett ikke noe som tilhører fortiden, sier Charlotte.

Verden gleder seg

Hun understreker at herbariene og illustrasjonene fra Gerd Mari og Kåre Lye har stor betydning for forskere over hele verden.

– Disse samlingene er viktige av mange

grunner, blant annet fordi Kåre var banebrytende med å samle inn nytt materiale og beskrive nye arter, blant annet fra Madagaskar. Gerd Maris illustrasjoner har en grad av detaljering som gir ny innsikt. Og siden herbariene er digitalisert, er de tilgjengelige for forskere fra hele verden. Derfor kan vi glede oss over at botanikere fra flere ledende forskningsmiljøer har kontaktet oss og vil se nærmere på våre samlinger, forteller Charlotte.

Utstillingen i Brøggers hus er kuratert av Jessica Nelson, som er postdoktor ved NHM. Hun er sertifisert botanisk illustratør og har doktorgrad i botanisk systematikk. Utstillingen er åpen ut året.

▼ Noen av Gerd Mari Lyes illustrasjoner i utstillingen Fra blomst til bok i naturfagsbiblioteket på Brøggers hus. Foto: Dag Inge Danielsen

▲ Tomatplante i ampel er blitt en storselger på Plantemarkedet de siste årene.

God stemning og høy omsetning i regnet

Årets Plantemarked ble avholdt søndag 25 mai. Været var regnfullt og ganske kjølig. Plantegruppa startet i januar med såing i drivhuset i Forsøksavdelingen. Her var det stor aktivitet utover våren med prikling, ompotting og vanning. Over 70 personer deltok på dugnadene. Det ble produsert cirka 10 000 planter hvorav 700 tomatplanter for salg.

TEKST: CHARLIE HAUG OG TRINE NERVUM
FOTO: DAG INGE DANIELSEN

I ÅR FIKK VI svært mange planter fra Botanisk hage, spesielt fra Oldemors hage. Plante-gruppen har gjort en utrolig innsats og fikk satt alt i pletter.

Nytt i år var at vi introduserte firkantede pletter på en del planter. Dette gjør at vi får flere pletter i hver kasse. I år har vi også brukt insekter til bekjempelse av bladlus og andre skadedyr. Det har vært meget effektivt med slikt biologisk plantevern.

Plantemarkedet er delt opp i urter, sommerblomster, stauder og tomater. I tillegg har kafegruppa salg av vafler og kaffe på hovedgården.

Familiehjørnet var et nytt tiltak i år – plassert ved driftsbygningen. Her var det planter som appellerer til barn og familier. Dette ble godt tatt imot, og vi håper å utvikle tilbudet neste år slik at det kommer enda flere barnefamilier.

På plassen ved hovedgården står også de «grønne foreningene», i år var det det fire som deltok.

Museumsbutikken og Gartnerens hjørne sto foran Lids hus. Her ble det solgt mye hage-utstyr og mange fikk svar på sine spørsmål og gode råd av gartnerne. Vålerengen pikekor sang fra trappen til Lids hus. Kl. 13 var det omvisning i hagen med venneforeningens guider. Plantekatalogene med sommerblomster, stauder og urter ble lagt ut på hjemmesiden vår ca. en uke før Plantemarkedet. Dette blir godt mottatt av våre kunder. Mange er flinke til å ha med seg store handlenett, og noen har med seg kasse eller tralle.

Mye jobb ligger bak

Vi starter allerede på lørdagen med utkjøring av planter fra Forsøksavdelingen ned til salgsstedet foran Lid hus og Palmehuset. Det er en formidabel jobb, da noen planter er høye blomster og noen er i ampel, som tomater.

I år var det mange menn som deltok i sjauing og utkjøring. På salgs-plassen blir bord

satt opp og alt blir organisert av plantegrupplederne. Om kvelden passer utvalgte medlemmer på plantene til hagen stenger.

På søndagen var vi ferdig med organiseringen i god tid før markedet startet kl. 10.00. På grunn av været var det ikke så lang kø, så det ble godt gammelt marked uten sperrebånd og køsystem. Salget gikk overraskende bra, og det var jevnt salg utover dagen.

Logistikken og organiseringen fungerte bra i år. Det ble fin flyt på utkjøringen av planter. Det meste av betalinger skjer på Vipps og noe i kontanter. Som vanlig avsluttet vi med pizza, nå i tunneldrivhuset i Forsøksavdelingen. Der var det god stemning.

Etter søndagen ble det igjen en del planter. Derfor arrangerte vi et popup Plantemarked i Forsøksavdelingen på kvelden 2. juni, i flott sommervær. Også en del av gartnerne fra hagen var med for å svare på spørsmål.

Da solgte vi resten av sommerblomstene og urtene med unntak av noen få tomater og karve. Vi hadde igjen noen stauder og noen planter fra Oldemors hage. Vi fikk inn cirka 50 000 kr den kvelden.

Totalt hadde Botanisk hages Venner brutto inntekter på over 700 000 kr på det store plantemarkedet og popup-kvelden uka etter. Kanskje har du lyst til å være med på noe av dette til neste år, delta i Plantegruppa og/eller hjelpe til på Plantemarkedet? Det trengs ingen forkunnskaper. Her kan du både lære og lære bort. Ta kontakt med oss!

▲ Brit Westhrin (til høyre) var en av mange ivrige plantekjøpere. – Det er fantastisk utvalg, god kvalitet på plantene og veldig hyggelig å være her, sa hun til plantegruppas Anne Lise Lunde og Hans Petter Krane.

▼ Mangold og løpstikke er populære nyttevekster. Blant årets nyheter i urteavdelingen var merian, sitrongress, kikerter, koriander (vanlig og sitron), estragon og flere salattyper.

▲ På Familiehjørnet sørget Bjørn Audun Jørgensen (t.v.) og Ole Klemetsrud for familievennlige planter og ga gode råd til store og små hobbydyrkere.

▼ Grethe Bøhn Busterud (t.h.) er markedsansvarlig på Norges grønne fagskole Veia, mens Hege Rikstad er fagkonsulent i SOA, Senter for opplæring i anleggsgartner- og gartnerfaget. De forteller at det er kort vei inn i gartnerfaget, stort behov for arbeidskraft og mange karrieremuligheter.

Sommertur til Øvre Romerike

Årets sommertur for Plantegruppa gikk 17. juni til Jessheim og Eidsvoll.

TEKST: BENTE HANNE KIBUUKA

Vi var 30 deltagere som først ble tatt imot i Hagen på Kjos av Heidi og hennes mor Grethe. Utstyrt med regnfrakker og paraply fikk vi omvisning i denne private hagen som gjorde et dypt inntrykk på oss alle. Hagen består av flere store staudebed med hundrevis av forskjellige stauder, to selvbygde drivhus, hagestuer, orangeri, hagedam, kjøkkenhage, høner og sist men ikke minst en stor samling pelargonium.

Heidi og Grethe delte villig av sin kunnskap, og det var en stor fornøyelse å vandre i denne velstelte og nydelige hagen.

På Wergelandshaugen i Eidsvoll ble vi mottatt av Markus hvor vi startet med en deilig lunsj i den gamle stallfløyen. Deretter fikk vi en spennende orientering om historien bak stedet av Annicken Thrane-Steen. Hun har rehabilitert og driver Wergelandshaugen, som før var sorenskrivergård og nå et kunstsenter med barokkhage, historisk bed og skulpturpark. Forbi eiendommen går pilegrimsleden til Trondheim langs oldtidsveien. Det er bygget fire mikrohus som fungerer som fullt utstyrte overnattingsboliger. Det ble et spennende besøk hvor vi fikk lære mye om botanikk og historie.

▼ Annicken Thrane-Steen, i midten med lyseblå kjole, forteller om hagen på den gamle sorenskrivergården i Eidsvoll. Foto: Trine Nervum

Læringer og sommerbeplantninger

TEKST OG FOTO: DAG INGE DANIELSEN

▲ Vetle Enstad Digerud (19 år) er for tiden anleggsgartnerlærling i Botanisk hage. Han har gått to år på Hvam videregående skole, Nes i Akershus. På forsommerbildet er han i sving med å legge kantstein på nordsiden av Brøgers hus. Du går forbi når du skal til museums-ingangen. Vetle skal ta fagbrev som anleggsgartner i 2026.

▲ Cecilie Paulsrud Johansen (36 år) er for tiden gartnerlærling i Botanisk hage og skal ta fagbrev i 2026. Hun har gått på Natur videregående skole i Oslo. På bildet fra begynnelsen av juni ser du henne sammen med gartner Hege Røer Pettersen (til venstre). De setter ut planter fra de permanente samlingene i bedet på plassen foran Tøyen hovedgård.

▲ Slik så det samme bedet ut uka etter, da det var ferdigplantet med sommerblomster. I midten av anlegget sukkulenter og tørketålende planter, som *sanseveria* (i slekt med svigermorstunge) og *dracaena* (drageblodstre). Disse er samlet i forbindelse med forskningsarbeid ved Naturhistorisk museum, og de tilbringer vinteren i veksthus i forsøksavdelingen.

▲ Det dekorative bedet ved hovedinngangen har i år vært inspirert av vårblomstringen i Namaqualand i det sørlige Afrika. I et ellers karrig landskap byr vårens regn på spektakulær fargeprakt. Bedet er planlagt og utformet av gartnerlærling Cecilie på bildet over. De gule og oransje blomstene er sorter av *Gazania rigens*, mens de hvite er *Arctotis fastuosa*. I midten aloer fra samlingene.

▲ Sirkelbedet ved Tøyen hovedgård tidlig i september. Drageblodstre og sanseveria i midten av anlegget hører egentlig hjemme i veksthusene i forsøksavdelingen og tilhører de permanente samlingene ved Naturhistorisk museum. Botanikere ved museet har forsket på floraen i Afrika og øygruppene i Atlanterhavet gjennom mange år.

Vi bruker biologisk plantevern

TEKST: CHARLIE HAUG

Botanisk hages Venner dyrker frem planter til Plantemarkedet uten å bruke gift av noe slag.

Som en del av naturen hender det at det dukker opp skadedyr som bladlus på plantene. Tidligere har vi sprayet eller dyppet planten i en grønnsåpeblanding for å bli kvitt bladlus. Det innebærer mye jobb som ofte må gjøres flere ganger.

Biologisk plantevern er å bekjempe skadedyr ved å bruke andre insekter. Vi har god erfaring med å bruke en såkalt *Aphidius*-mix som består av to arter snylteveps i slekten *Aphidius*. Voksne parasittiske veps legger egg i bladlusene, noe som får dem til å hovne opp og herdes

til læraktige, gråbrune mumier. Parasittveps-larvene utvikler seg raskt. Etter noen få uker dukker det opp voksne parasittveps gjennom et rundt hull i mumien.

På noen planter kan du se en liten brun eller gyllen perle. Dette er en død bladlus som snyltevepsen har tatt. Hvis du finner en av disse kulene av døde og infiserte lus så har du vært så heldig at du har fått med deg nytteedyr hjem.

Vi får insektene levert i små bokser med sagflis og egg. Vi setter ut blandingen i små telysholdere i glass mellom plantene i veksthuset. Vi merker dem med en bambuspinne med en pappkopp på, slik at vi vet hvor de står når plantene skal vannes. De må nemlig ryddes unna, da de ikke tåler vann.

▲ Plutselig var de der, bladlusene – men ikke lenge. Foto: Christiane Morrison

Langgrasområde får ville innslag

Skråningen mellom Skandinavisk rygg og Vikinghagen var kjøkkenhage for de ansatte i tiårene etter andre verdenskrig. De siste årene er det samme området forvandlet fra striglet plen til langgrasområde. Nå har vi plantet ut nye arter her.

TEKST: HEGE RØER PETTERSEN, GARTNER
LINN GJELLESVIK ANDRESEN,
AVDELINGSLEDER

FORMÅLET MED ÅRETS UTPLANTING er å bidra til å øke biomangfoldet og se om vi kan få til flere blomstrende ville planter i langgrasområdene. Vi ser det som et lite utprøvningsprosjekt. I og med at flere av artene er avhengig av magre grunnforhold og næringsfattig jord, er det usikkert hvordan plantene vil trives.

Jordprøver er tatt i år. Dette er av de magrere områdene med relativt lavt næringsinnhold i jorda, selv om alle grasområdene er «i godt hold». Vi har slått og fjernet graset i sommer for å tyne ut næringsinnholdet, og vi vil fortsette med det.

Håpet er at noen av de utplantede artene etter hvert kan trives og bli varige innslag i denne enga mellom Fjellhagen og Vikinghagen.

«Too good to go»

Det hele startet med at gartnerne ryddet i gamle frø i hagens frøsamlinger. Vi antok at mye av det gamle materialet hadde redusert spiredyktighet, så det var snakk om å kaste det meste. I og med at vi det siste året har satset mer på langgras og et større artsmangfold i hagens største anlegg, arboretet/friland, tenkte vi det ville være synd om bra frø gikk til spille. Derfor sådde vi mye frø av vanlige norske arter fra naturen i februar – mars i år.

Pottene ble satt ut i kaldbenker. Når våren kom, viste det seg at de aller fleste artene spirte

▲ Anita Høyvik, sesongansatt gartner, var med og plantet ut ville norske planter i begynnelsen av september. Foto: Hege Røer Pettersen

som bare det. Det endte med 29 arter, som møyssommelig ble prikket av ansatte og sesongarbeidere gjennom sommeren.

Resultatet er over 6000 pottes med ville norske arter som ble plantet ut i september. I tillegg har vi fått overskuddsmateriale av norske arter fra Systematisk hage og Fjellhagen, som også skal berike skogbunnen og gressenger i hagen.

Vi regner med at noen av de nye utplantingene ikke kommer til å klare seg. Derfor tenker vi å supplere med nye arter til neste år, om ikke i samme omfang som i 2025.

Noen av artene er prikkperikum, mørkkongsløys, rødknapp, geitskjegg, skjermesveve, blåknapp, gullris, bergmynte, engtjæreblom, engsmelle, hvit jonsokblom, kransmynte og hanekam.

Sporty innsats i «Victoria vekt»-konkurransen

▲ Carmen (til venstre) og Anita gjennomfører vannlilje-eksperimentet i det trange Victoriahuset. Foto: Finn Ervik

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

Hvor mye vekt kan et nøkkeroseblad tåle? Spørsmålet er nå blitt gjenstand for en uhøytidelig konkurranse botaniske hager imellom, kalt Waterlily Weigh-Off.

Det var Denver Botanic Gardens i USA som startet det hele i 2023. De utfordret botaniske hager verden over til en konkurranse for å se hvem som har Victoria-nøkkerosen som kan bære mest vekt.

Oslo deltok i år for første gang. Eksperimentet ble til en video som fikk mange visninger i sosiale medier.

– Vårt blad holdt seg flytene med hele 18,5 kilo oppå, forteller botaniker Carmen From Dalseng, som gjennomførte eksperimentet i Victoriahuset sammen med sesongansatte Anita Høyvik.

Vinneren ble Bok Tower Gardens i Florida som klarte utrolige 83 kg, etterfulgt av to andre amerikanske botaniske hager.

Carmen påpeker at vi i Oslo dyrker *Victoria cruziana*, som er den minste av tre arter Victoria-nøkkeroser. Victoria-nøkkerosene hører hjemme i det tropiske Sør-Amerika. Den største arten, *Victoria boliviana*, får blader som kan bli over 3 meter i diameter.

– Victoria-veksthuset vårt fra 1876 er ikke stort nok for en *Victoria boliviana*. Men når vi får realisert planene om et nytt opplevelsesveksthus, vil du kunne se denne spektakulære arten eller kanskje den tredje arten, som er *Victoria amazonica*, sier Carmen.

En verden av vannplanter åpner seg

▲ – Det har vært et krafttak, men jeg er godt fornøyd, sier gartner Remi A. Nielsen – her med brudelys ved det østre kombi-bassenget i Systematisk hage. Foto: Dag Inge Danielsen

I år har det skjedd store endringer i Botanisk hage, uten at det har vakt særlig stor oppsikt. En årsak kan være at det nye anlegget ligger lavt i terrenget, bokstavelig talt. De nye plantene vokser nemlig i og under vann.

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

VI SNAKKER OM de to bassengene i Systematisk hage, rett nord for Lids hus. De er fylt med helt nytt innhold og har fått et vitenskapelig og estetisk løft. Den ansvarlige er gartner Remi A. Nielsen. Han har brukt mye av sin arbeidstid på bassengprosjektet gjennom sommeren vi legger bak oss. Men egentlig er mange år med planlegging, innsamling og oppdyrking akkumulert i de to dammene.

I 2020 begynte Remi å dyrke vannplanter i

et akvarium i et av veksthusene. Hensikten var dels å samle kunnskap om gode metoder for å få ulike plantetyper til å vokse og trives, og dels å bevare rødlistede vannplanter fra naturen ex situ. Nå har både erfaringene og plante-materialet kommet til sin rett.

– Vannplanter blir ofte oversett, også blant botanikere. Mange synes det er komplisert. Men det er plantegrupper som spiller en viktig rolle for samspillet i naturen. I Systematisk hage har jeg et hårete mål om å vise planter fra 150 ulike plantefamilier, og vannplanter utgjør mange av de mest interessante familiene, sier Remi.

For undervisning og formidling

Sammen med botanikerne Anneleen Kool (hagesjef) og Øystein Lofthus (kurator for Systematisk hage) utarbeidet han konsept og artslister for de to bassengene. Formålet er i første rekke undervisning og formidling, men også bevaring.

- Det vestre bassenget, med vannliljer og store pottar med stjerneanis, er bygd opp for å vise systematikk. Det er tatt i bruk i

biologiundervisningen på universitetsnivå. Her finner vi nå syv ulike vannliljer, hvorav tre norske arter. Og du finner *Brasenia*, en art beslektet med vannliljer som Remi jaktet på i syv år. Den er viktig for undervisningen, men nesten umulig å få tak fordi den ikke er etterspurt verken til akvarier eller hagebasseng.

- Det østre er et flerbruksbasseng. Her er målet å vise flest mulig familier som vokser i vann. Dette brukes til å undervise i vokseformer, pollinering og frøspredning i og under vann. Her finner du plantefamilier som myrkongle-, tjernaks-, dunkjevle- og bukkebladfamilien. Her vokser også kjøttetende planter, som er en publikumsfavoritt, og vannvoksende sporeplanter, som flytebregner og trådbregner.

Bassengene for vannplanter har voldt mye hodebry gjennom årene. For en del år siden ble de tildekket med gitter som sikring. Det gjorde det umulig å utføre nødvendig vedlikehold. Etter at det oppsto vannlekkasjer, ble bassengene stående tomme. Og da man prøvde med ny jord og nytt plantemateriale, oppsto et

gedigent algeproblem.

– Etter hvert forsto vi at nøkkelen var å tilføre mikroliv. Da vi fikk lov å fjerne gitrene, dro vi ut i naturen for å hente gjørme fra utvalgte dammer. Vi fanget små krepssdyr som hoppekreps og vannlopper som lever av alger og derfor skaper økologisk balanse, forteller Remi. Sammen med samboer og gartnerkollega Hege Rør Pettersen har han brukt mange helger til å hente både gjørme og vanntrukne planter – til glede for studenter og besøkende.

– Det har vært et skikkelig krafttak å få alt på plass. Målet med omleggingen av Systemet har vært å lage den beste undervisnings- og formidlingshagen som det er mulig å få til i vårt klima. Det kommer til å ta noen år for plantene

å vokse seg til, men jeg er veldig fornøyd med de første stegene.

Parallelt med utplantingen har botanikere og formidlere på Naturhistorisk museum laget vakre, instruktive område- og familieskilt.

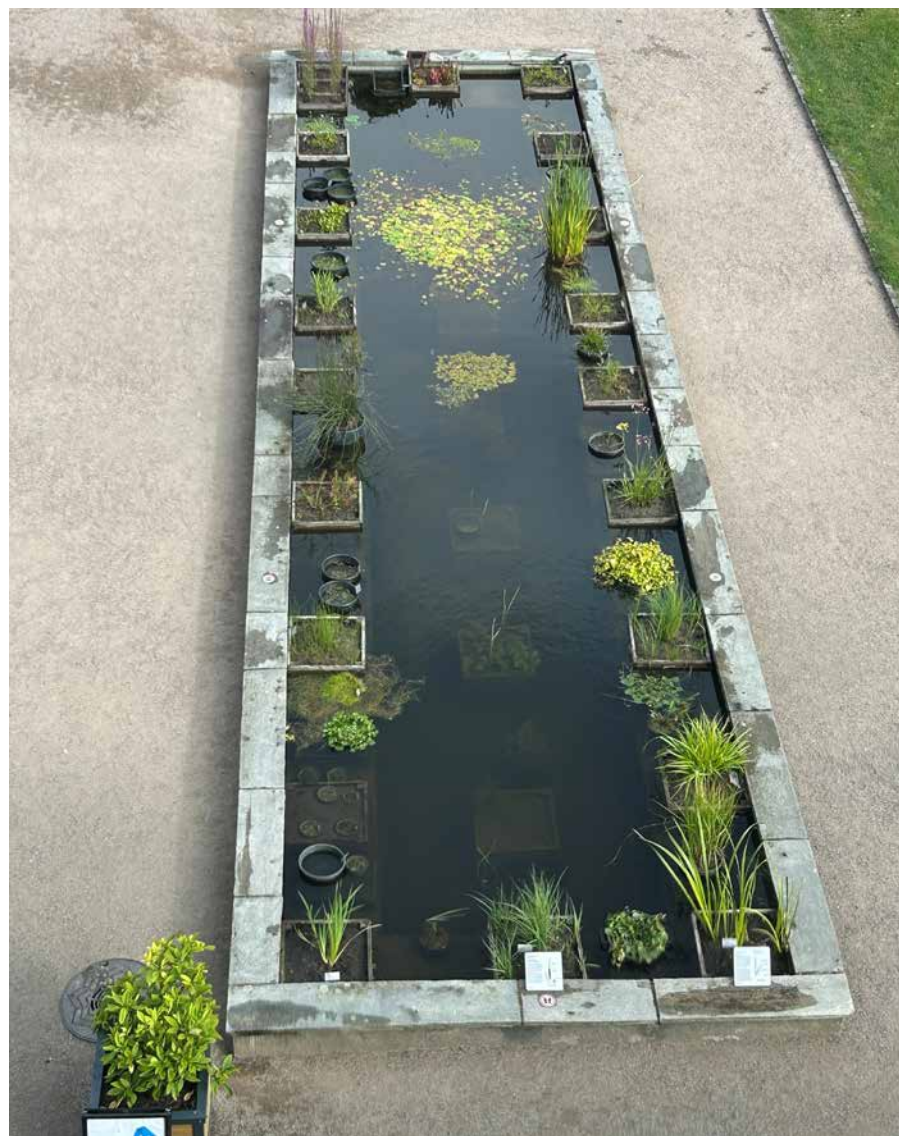
▼ Vannplanter har mange ulike vekstformer. Flytebladplanter vokser med rotfeste på bunnen og har flytende blad-er på overflaten. På noen danner bladverket små flyteputer.

▼ Dunkjefamilien er utbredt over hele verden. I Norge vokser to arter av dunkjefle og syv arter av piggeknope.

▼ Plantene i dette bassenget er nøye utvalgt for å brukes i undervisning og formidling. Foto: Remi A. Nielsen

HØSTMØTE 7. OKTOBER

Tirsdag 7. oktober kl. 18.00 arrangerer Botanisk hages Venner medlemsmøte i Klimahuset. Insektforsker Hallvard Elven holder foredrag om insekter i hagen. Botanikerne Kristina Bjureke og Eirin Bruholt forteller om frøbanken og frøinnsamling.

SNART ER DET JUL IGJEN

Lørdag 22. november kl. 11–16 arrangerer Botanisk hages Venner sitt tradisjonsrike julemarked på Tøyen hovedgård. Det blir boder med salg av håndverksprodukter, hjemmelagde delikatesser og gaveartikler. Botanisk hages Venner selger vafler og varm drikke. Velkommen!

ÅRSMØTE 2026

Botanisk hages Venner holder årsmøte tirsdag 24. februar 2026 kl. 18.00. Innkalling blir sendt via e-post.

NYTT VEKSTHUS SÅRT TILTRENGT

Naturhistorisk museum har fått en ny bevilgning på 500 000 kr fra Tom Wilhelmsens Stiftelse for å fortsette arbeidet med å skaffe finansiering av det planlagte utstillingsveksthuset. Les mer om planene og det spennende veksthusprosjektet på nettsidene til NHM og i utstillingen i østfløyen på Tøyen hovedgård, vis à vis kafeen.

Victoriahuset ble innviet i 1876 og kan dermed feire 150 år neste år. Planen er å benytte jubileet som en anledning til å samle støtte og midler til nytt veksthus, der vi får oppleve tropisk regnskog og fire andre av verdens klimasoner.

KOREANSKE

LANDSBRUKSSTUDENTER PÅ BESØK

I vakkert augustvær hadde Botanisk hage besøk av studenter og lærere fra Korea National University of Agriculture and Fisheries, KNUAF. Godt hjulpet av en hagekyndig tolk fikk de omvisning i regi av Botanisk hages Venner med spesiell vekt på trærne. Gruppen besøkte en rekke hager og utdanningsinstitusjoner mens de var i Norge.

LANGTIDSPANLEGGING FOR ARBORETET

NHM-botanikerne Øystein Lofthus og Anneleen Kool besøkte sist sommer Royal Botanic Gardens, Kew, London. Der møtte de representanter fra både Kew og en botanisk hage i Sør-Amerika. Begge steder har de nå begynt å planlegge sine arboreter i et 50-årsperspektiv. Det innebærer at man kalkulerer med endrede klimaforhold 50 år frem i tid når man planlegger hvilke trær som skal plantes hvor i årene fremover.

– Jeg elsker å sjaue

▲ – Jeg liker variasjonen med å jobbe i Botanisk hage i sommerhalvåret og gjøre mine egne ting på vinteren. Da får jeg bedre tid til kunstnerisk virksomhet, sier Kristin Witberg. Her er hun ved bassenget i Gamlehagen som er et av hennes favorittsteder i hagen. I bakgrunnen skimtes «Hibakujumoku – trærne blant oss» i eikealleen. Foto: Dag Inge Danielsen

Gartnerne på jobb i Botanisk hage i sommerhalvåret utgjør to grupper; de faste og de sesongansatte. Hver vår kommer «sommergartnerne», nesten som trekkfuglene. Noen er unge studenter som trenger sommerjobb, andre er voksne som driver vekselbruk mellom sommer- og vintertilværelse.

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

KRISTIN WITBERG (62) tilhører den siste gruppen. Og hun er den som har lengst fartstid. Hun liker variasjonen og frihetsfølelsen.

– I 2008 gikk jeg tur i Botanisk hage, og det var så vakkert. Solen skinte og fuglene sang. Jeg hadde jobbet ti år i psykisk helsevern og hadde lyst til å prøve noe helt annet. Som her? Jeg så et vindu som sto åpent, så jeg banket på og spurte om det var mulig å jobbe her uten å være utdannet gartner. Heldigvis, den gang var

svaret ja. Siden har jeg vært her hver sommer, og det er en stor, stor glede å få jobbe her.

I Botanisk hage møter du henne som sjauer, basseng-reanser, luker, fuglemater, løvblåser og motorgressklipperfører.

Kristin er en kunstnersjel, alltid med prosjekter på gang. Hun er fotograf, billedkunstner, smykke- og hattekunstner. Hun har vært representert på Høstutstillingen, Galleri F15 på Jeløya og Fotogalleriet i Oslo. På Tøyen T-banestasjon og i museumsbutikken har du kanskje sett hennes bildeserie «Lost and Found».

I vinterhalvåret jobber hun for Humana omsorg og assistanse. Hun er utdannet gestalt-terapeut og hadde i mange år egen praksis.

I Dagens Næringsliv-spalten «Mitt kjøretøy» ble hun for tre år siden portrettert med sin Yamaha Virago 535.

– Jeg fikk masse positiv respons, men ingen kjæreste, kommer det lattermildt fra den tøffe dama som tiltrekkes av alt som er bråkete. Nå er Viragoen solgt, og hun tror Harley Davidson blir det neste.

Møkkete støvler

I Botanisk hage stiller Kristin i fremste rekke når det skal tas i et tak.

– Jeg elsker å sjaue. Når jeg kan ta på

meg arbeidsstøvler og bli møkkete, da har jeg det bra. Jeg liker å være ute i sol og regn og vind, jobbe med jord, kjøre greiner gjennom flismaskinen, bli sliten... Men det er også

▼ Kristin på slåttekurs med lå-instruktør Bent Nilsen i midten og botaniker Finn Ervik. Foto: Liv Aarvoll

fint å være med og velge tulipaner til vår-blomstringen.

Og det er lite som slår den spesielle stemningen om våren, når sesongarbeiderne kommer til hagen etter en lang vinter. Det er mye gjensynsglede, liv og røre og ikke minst humor rundt bordet i kantina.

Kristin har friland som arbeidsplass. Det er gartnerspråk for arboretet og utearealene. Der er det alltid mye å gjøre, og hun trives både alene og sammen med resten av gjengen.

– Vi har en fin ordning med ukeplaner for oss som jobber på friland. Det gjør at vi kan fordele oppgavene utover, slik at vi kan jobbe alene en dag hvis vi har behov for det.

Store barneøyne

Kristin nyter stillheten og fuglesangen når hun kommer på jobb tidlig om morgenen. Hun snakker med fuglene. Hun renser jevnlig bassenget i Gamlehagen, en rolig og zenaktig arbeidsoppgave.

Kristin er direkte og åpen. Hun snakker med alle – store som små.

– Jeg kan komme kjørende med elbil eller på en stor og bråkete klipper, og så får jeg øye på små, søte barn som står der med store øyne. Da stopper jeg ofte og slår av en liten prat. Det kan være en stor opplevelse for en liten unge!

Kreativ oppvekst

Kristin og broren Lars vokste opp på Oppsal og Kolbotn i en kreativ kunstnerfamilie med en anerkjent tegner og illustratør som far,

▼ Kristin viser gjerne fram sin nyeste tatovering.

Kjell Witberg. Kjersti og Kjell hadde møtt hverandre på Kunst- og Håndverksskolen og drev reklamebyrået Witberg Media i 35 år. Der jobbet også Kristin og broren med mange spennende kunder og utfordringer.

Innimellom tok Kristin tegne- og male-skole, og hun lærte smykke- og metalldesign på den nevnte Kunst- og Håndverksskolen, i dag Kunsthøgskolen i Oslo. I flere år hadde hun eget atelier, først på Kampen, og så på Grünerløkka sammen med andre kunstnere. Der lagde hun smykker, hatter, akvareller og annen billedkunst. Fotografering har hele veien vært en viktig uttrykksform.

– Jeg kontaktet folk og ble med på foto-workshops. For eksempel fikk jeg være med den legendariske dokumentarfotografen Mary-Ellen Mark på Masterclass Workshop i fjellene i Oaxaca. Selv om jeg hadde dårlig råd, kjøpte jeg et Hasselblad-kamera og dro til Mexico. Det ble en fantastisk opplevelse!

Kristin liker best å jobbe med fysisk film i kameraet. – Det er noe helt spesielt med ventingen på at filmen skal bli fremkalt og du får se det visuelle resultatet i enden av en prosess. Ofte er det overraskelser i vente.

Balanse i livet

Kristin har jobbet mye med svart/hvitt-foto og selvportretter. Kropp, skygger og rom er noen stikkord for hennes arbeider. I en bildeserie kalt Balanse tok hun utgangspunkt i poesi skrevet en venninne. Serien ble vist på flere gallerier.

– Det handler om å finne en form for balanse i livet. Anerkjennelse å være et sammensatt menneske. Kjenne på mange slags tanker og følelser. Godta skyggene. Balansere det hele

For tiden har hun ingen ny utstilling på beddingen, men hun lager ting hele tiden i en kontinuerlig kreativ prosess.

– Jeg har tenkt tanken at det kunne vært gøy å lage en utstilling av bilder fra Botanisk hage. Jeg har i alle fall store mengder av dem, for det er alltid inspirerende å være her – og et privilegium og en glede å få jobbe på dette vakre stedet.

▼ Kristin Witberg er en skapende sjel som ikke begrenser seg til én uttrykksform. På de årlige sommerfestene er hun kjent som salatdronningen. Her er noen eksempler på hennes kreative arbeider.

Foto: Kristin Witberg

Foto: Lars Witberg

Foto: Lars Witberg

Foto: Kristin Witberg

Foto: Kristin Witberg

Foto: Liv Guro Kvernstuen

Måtte vi lytte til trærne!

▲ Samlet ved åpningen av utstillingen 6. august var (fra venstre) fotograf Yumiko Ashley; tekstilkunstner Helene Espedal-Selvåg; komponist John Derek Bishop; museumsdirektør Brit Lisa Skjelkvåle; fredsaktivist Kevin Kouji Naka; prosjektleder Eukou Naka; viserektor for forskning og internasjonalsisering ved UiO, Mathilde Skoie; leder av Nobelkomiteen, Jørgen Watne Frydnes og Japans ambassadør til Norge, Akira Sugiyama. Foto: Dag Inge Danielsen

Botanisk hage i Oslo fikk i 2017 frø fra hibakujumoku-trær som hadde overlevd atom-bombingen. Av frøene er det dyrket frem små trær. Ett av disse, en kakiplomme *Diospyros kaki*, var del av utstillingen i eikealleen. Et annet, et tempeltre *Ginkgo biloba*, var plassert inne i Klimahuset. Der ble det også vist bilde-tepper med motiv fra trær i Hiroshima som nå har små etterkommere i Oslo og i Stavanger.

Årets utstilling besto blant annet av Yumiko Ashleys fotografier fra Hiroshima overført til gjennomslittige tekstiler og hengt opp mellom trærne. Bildekunstneren Helene Espedal-Selvåg hadde skapt de vedde tekstilene med tremotiver i farger og svart-hvitt i Klimahuset og ute i hagen, samt videokunst. John Derek Bishops lydinstallasjon inneholdt blant annet feltopptak fra parker og dagligliv i Hiroshima.

▼ Liggende på japanskinspirerte bjørkematter kunne man reflektere – med Helene Espedal-Selvågs tekstilbilder i trekronene og John Derek Bishops lydinstallasjon som bakgrunn. Foto: Tord Paulsen

Utstillingen «Hibakujumoku – trærne blant oss» ble åpnet kl 08.15 den 6. august, nøyaktig 80 år etter at atombomben ble sluppet over Hiroshima. Utstillingen var å se ute i Eikealleen i Botanisk hage og inne i Klimahuset fram til 10. september. Den hadde et sterkt visuelt uttrykk og et sterkt budskap.

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

LEDER I NOBELKOMITEEN, Jørgen Watne Frydnes, oppsummerte det slik da han åpnet utstillingen:

– Måtte vi lytte til trærne, måtte vi lytte til hibakusha'ene – de overlevende, måtte vi alle bidra til å opprettholde atomtabuet. Vår overlevelse som art avhenger av det.

Frydnes hadde nylig besøkt Hiroshima og Nagasaki der han møtte mennesker som overlevde det utenkelige. Han så trær som var brente, vridde og skadde – men i live. Dette gir håp.

– Noen av trærnes etterkommere er med oss nå i Oslo. De står rolig, men bærer noe i seg – et minne og et budskap, sa Frydnes. – Disse trærne er mye mer enn botanikk. De er et rom i oss. De bærer på et vitnesbyrd. De sier: «Vi så det verste, vi overlevde, vi vokser og vi vokter minnene.» Derfor er det vårt felles ansvar å forplikte oss og si «aldri mer».

Lyden av et tre

I juni, juli og august kunne du oppleve en installasjon kalt «Lyden av et tre» i arboretet i Botanisk hage. Den ble til i samarbeid mellom botanikeren Anders Often og kunstnerne Brynhild Slaatto og Mona Grønstad.

– Dette er en hyllest til trærne i Botanisk hage, og vi håper prosjektet vil åpne for undring over det som vokser og gror rundt oss, sa Mona Grønstad da kunstprosjektet ble innviet 1. juni.

Ideen bak Lyden av et tre var å utforske

hvordan organisk materiale endrer seg over tid og påvirkes av naturen. Det mest iøynefallende verket var laget i vevet og flettet ull av Brynhild Slaatto. Det hang fra ei stor grein på den gamle borreeika i skråningen rett opp for Viking-hagen.

Mona Grønstads kuleskulpturer var laget i pappmasjé. De ble inspirert av lyder i skogen, som fuglesang, rasling av ospeblader eller trærnes kommunikasjon gjennom røttene. Anders Often holdt omvisning blant utvalgte trær i Botanisk hage knyttet til det aktuelle kunstprosjektet. Borreeik (*Quercus macrocarpa*) er en amerikansk art av eik. Den har frukter som minner om borrer – derav navnet. Frukten er større enn eikenøtter. Totalt finnes det over 400 arter av eik i verden. I Norge har vi to arter, sommereik og vintereik, med sommereik som den vanligste.

▼ Kunstnerne Brynhild Slaatto (t.v.) og Mona Grønstad på utstillingsåpning med borreeika i bakgrunnen. Foto: Karenina Kriszat, NHM

Planter fra Tøyen feires i New York

Charlotte Sletten Bjorå, konservator for herbariene på Naturhistorisk museum, trodde ikke sine egne øyne da hun i fjor fikk en henvendelse fra Museum of Modern Art i New York. De spurte om de kunne få bruke herbarieark fra Oslo i en utstilling om den legendariske svenske kunstneren Hilma af Klint.

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

DET ENDTE MED at fem pressede planter ble sendt med kurér fra Tøyen til New York og inngikk i «What stands behind the flowers», en utstilling fra mai til slutten av september.

Den særegne kunstneren Hilma af Klint (1862 – 1944) regnes som en pioner i kunsthistorien. Hun var opptatt av naturvitenskapelige så vel som åndelige verdier, og hun var blant de første med abstrakt uttrykk.

For noen år siden ble det funnet et stort verk av henne i Sveits, kalt Naturstudier, bestående av 46 botaniske plansjer fra årene 1919 – 20. Verket ble kjøpt av Museum of Modern Art (MoMA).

Herbarieinspirert kunst

Plansjene er tegnet i en form og et format som minner om herbarieark. Klint laget også herbarium, men det har gått tapt. Da kuratorene forberedte utstillingen i New York, var de på jakt etter herbariebelegg fra den samme perioden og samme del av verden – for å illustrere sammenhenger mellom kunsten og samtidens kunnskapsunivers.

– Siden vi har satset mye på å digitalisere

▲ Naturstudiene til Hilma af Klint består av 46 ark, tegnet i årene 1919 og 1920.

samlingene våre, fant de akkurat det de var ute etter her hos oss, forteller en fornøyd Charlotte Sletten Bjorå. – Dette viser hvor viktig det er å gjøre samlingene tilgjengelige på nettet. Og det er et godt eksempel på at vi i dag ikke vet hvilken nytteverdi våre samlinger vil ha i fremtiden.

Flyttet til Oslo

De etterspurte botaniske arkene var en del av herbariene til Kerstin Höökenberg, som presset planter fra hjemtraktene da hun tok sin utdannelse i Sverige. Da hun senere giftet seg med den norske professoren Christian S. Mellbye og flyttet til Oslo, tok hun med seg herbariene. Etter hennes død i 1959 ble de gitt til Naturhistorisk museum.

Det er et forseggjort og vakkert herbarium, og noen av plantene er de samme som inngår i Hilma af Klints Naturstudier. Derfor passet de så bra til utstillingen på MoMA, forteller

Charlotte, som ble invitert til åpningen i New York i mai i år sammen med botanikerkollega Carmen From Dalseng.

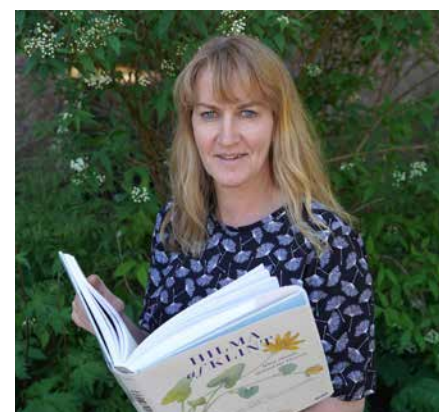
– Noe av det spesielle med Hilma af Klint er at hun kombinerer det konkrete og det abstrakte; det naturvitenskapelige og det spirituelle, forteller Carmen.

– Det er veldig gøy for oss å oppleve at natur er godt nok – og at avbildninger av planter er å betrakte som kunst, sier Charlotte.

– Og ikke minst er det gøy med så spesielle henvendelser. Jeg hadde aldri trodd at jobben med herbariene på Tøyen skulle bringe meg til New York og lunsj med mangemillionærer og direktører i Rockefeller Foundation.

– Men faktisk har det kommet flere henvendelser fra kunstnere og kunstmiljøer de seneste årene. Stadig flere er opptatt av naturen og vil tilbake til røttene. De skjønner at vi som mennesker er helt avhengige av naturen.

▼ Herbariearkene fra Oslo utstilt i glassmonter på Museum of Modern Art i New York. Carmen From Dalseng studerer arbeidene til Hilma af Klint. Foto: Charlotte Sletten Bjorå

▲ Professor Charlotte Sletten Bjorå med det nyutgitte bokverket «What stands behind the flowers». Foto: Gina Aakre, UiO

Tett på hagefuglene året rundt

Hvis Botanisk hage hadde delt ut priser til de mest trofaste besøkende, ville gullmedaljen trolig gått til May-Britt O. Henriksen.

TEKST: DAG INGE DANIELSEN
ALLE FOTO ER TATT I BOTANISK HAGE AV MAY-BRITT O. HENRIKSEN

MYE AV ÅRET KOMMER HUN til hagen hver dag. Oftest er hun grytidlig ute, spesielt om våren og sommeren. Hun går noen runder, hilser på gamle og nye venner blant fuglene og fanger mange av dem med sitt kamera. På Instagram er det mer enn 9000 som følger hennes fuglebilder og -videoer.

May-Britt vokste opp i Alta og er utdannet blomsterdekoratør fra Gjennestad gartnerskole. Hun har vært interessert i fugler hele livet og begynte å fotografere for ti år siden. I 2016 ble hun boende ikke så langt fra Tøyen og besøkte Botanisk hage for første gang. Så fikk hun seg et bedre kamera med zoom. Samtidig gikk det opp for henne at det er mye fugler i Botanisk hage året rundt, ikke minst om vinteren.

– Det er lettere å se fugler her. Uansett årstid finner de mat, og mange kommer til bekken for å bade. Her kommer jeg tett på dem, så jeg kan få gode nærbilder, forteller May-Britt. Hun liker å følge fuglene gjennom årstidene. De blir vant til henne. Noen er veldig tillitsfulle og kommer svært nær.

Flaggspettreir

– I år var det et flaggspettpar som hadde reir i et tre her. Jeg fulgte dem tett hele våren. De fikk to unger som forlot reiret allerede i

slutten av mai. Han jeg tror er faren, så jeg mye i juni, og han kom tilbake i august. Flaggspett hekket også her for to år siden.

Også spurvehauk hadde reir i Botanisk hage i år, og det var nytt for May-Britt. Hun fikk bilde av begge spurvehaukunge.

Forekomsten av fugler varierer mye fra år til år og fra periode til periode. Gråfluesnapper var ikke å se i fjor eller forfjor. I år har det vært flere, og de har tatt i bruk de nye fuglekassene som ble omtalt i vårutgaven av Palmebladet.

– Det har vært mye stør i år, og mange har brukt de nye stærkassene. I fjor var det veldig lite, sier May-Britt.

Kjernebiter er en annen av hennes favoritter. Den har hun sett mange år på rad, gjennom hele året, og den har hatt reir på tre – fire ulike steder i år. Også stillits har hun fulgt i flere år. Den finner mat på tistellignende planter om høsten, og den dukker opp når gartnerne begynner å legge ut fuglefrø på vinteren.

Hele året

Det er en vanlig misforståelse at fuglelivet bare er interessant i hekketiden om våren. Høsten er også en fin tid for å observere fugler.

– Det er alltid roligere på sommeren. Da farer fuglene mer rundt. August er ofte en stille tid, men i år har det vært masse fugler her i august, sier May-Britt når vi treffer henne i slutten av måneden.

– Det er mye stør og trost, stillits og kjernebiter. Nøttekråka har alt kommet, den kommer gjerne litt utpå høsten. Rødstrupe og grønnfink har det vært mye av, og enormt mye løvsanger og gransanger. Og så har svartmeisen dukket opp, det er vanligvis en høst- og vinterfugl her. Men det virker som mye har skjedd tidligere i år enn det som er normalt, kanskje fordi det var en tidlig vår.

Hvorfor kommer du hit så ofte?

– Det er gøy. Det er en sport for meg å samle på fugler. Er det kommet noen nye i dag? Får jeg se noen av de gamle kjente?

Spesielt i perioder når May-Britt har hatt det tungt, som da hun mistet sin mor i sommer, har det vært balsam for sjelen å tilbringe tid i Botanisk hage. Og når hun har opplevd helseutfordringer, er det terapi å være ute i frisk luft, i naturen blant ekorn, trær og fugler.

Kjernebiter

Hva gjør du med alle bildene?

– Jeg publiserer på Instagram og facebook. Det er gøy å få tilbakemeldinger på videoer og bilder. De fleste av følgerne mine er i utlandet, og mange i Asia er interessert i fugler. Og når jeg følger folk tilbake, blir det et fellesskap. På nettsidene til Naturhistorisk museum kan du søke opp ei liste over alle fuglearter som er observert i Botanisk hage. Den siste oppføringen, nr. 100, er lerkfalk. Den var det May-Britt som observerte. Nå gleder hun seg til vinteren, da det ofte er et yrende fugleliv – og mange arter som ikke er her om sommeren.

Spurvehawk

Flaggspett

Grønnsisik

Stillits

Økt interesse for omvisninger

TEKST: MARIT E. GRØNBECH,
BOTANIKER OG UNIVERSITETSLEKTOR

Nok en sesong med omvisninger i Botanisk hage nærmer seg slutten. Med forbehold om nye bookinger i september har årets 20 aktive guider holdt 81 bookede omvisninger; 10 prosent flere enn i 2024. Hittil i år (1. september) har de hatt 1310 deltakere på de åpne søndagsomvisningene, en økning på 12 prosent siden 2024. Som vanlig har vi også omvisninger på engelsk fra juli og ut sesongen, og det meldes om at det kommer deltakere fra hele verden.

Noen av guidene brukte vinteren og våren på å lese seg opp på hhv trær i Botanisk hage og på litteratur som kan knyttes til noen av plantene i Botanisk hage, som dikt, norrøn mytologi og utdrag fra kjente romaner. Nå prøver de ut temaomvisningene «Trær i Botanisk hage» og «På sporet av litteratur i Botanisk hage» utvalgte lørdager i august og september. Etter en evaluering vil vi vurdere om dette er noe vi skal fortsette med neste sesong.

Naturhistorisk museum retter en stor takk til guidene i Botanisk hages Venner som gir et

så fantastisk tilbud til de besøkende i Botanisk hage.

▲ I sesongen gjennomfører Marit E. Grønbech og kollegene på Naturhistorisk museum ulike formidlingsopplegg for skoleklasser (bildet), mens guidekorpset til Botanisk hages Venner tar seg av publikumsomvisninger. Foto: Dag Inge Danielsen

Nytt tilbud med trær og litteratur

Guidekorpset i Botanisk hages Venner har i samarbeid med Naturhistorisk museum lansert et nytt publikumstilbud på utvalgte lørdager i år.

TEKST: EVA KJØGE OG
MARIANNE MIKKELSEN

Vi har gjennomført to ulike temaomvisninger. «På sporet av litteratur i Botanisk hage» ble holdt 2. august og 6. september og «Trær i Botanisk hage» 16. august og 20. september. Førstnevnte ble også utprøvd under Turist i egen by 6. april.

Det tar tid å gjøre publikum oppmerksom på nye tilbud. Antall deltakere på omvisningene økte derfor betraktelig utover sommeren. Vi som har holdt temaomvisningene har opplevd stor interesse fra deltakerne. Under omvisningene har også andre besøkende blitt nysgjerrige og slått følge.

«På sporet av litteratur i Botanisk hage» har omfattet litterære tekster om alt fra poesi, utdrag fra romaner, norrøn og gresk mytologi og fagtekster.

Noen eksempler:

- Diktet «Åtte roser» av Andre Bjerke, som vi leser ved rosene
- «Balders død» fra norrøn mytologi, som vi leser ved en stor misteltein
- «No plantar kvinna i verda eit tre» av Haldis Moren Vesaas, som vi leser ved det store Gingkotreet.

Vi har utarbeidet et manus med opptil 30 planter med tilhørende litteratur-referanse. Etter hvert håper vi å tilpasse omvisningene til alle månedene i sesongen med aktuelle litteratur-referanser.

På temaomvisningene om trær ble publikum invitert til å oppdage noen av hagens mest imponerende trær og historiene de bærer på.

Hagen har trær som kan bli veldig store, som mammuttre og douglasgran, og trær som kan bli svært gamle, som barlind og eik. Trærne har gitt oss ly, materialer, mat, medisiner og svært mange norske stedsnavn, for å nevne noe. Myter, eventyr og nye forskningsresultater hører med i fortellingen om trærne i hagens arboret. Vi får stadig vite mer om hvordan trærne kommuniserer og hvor mye de betyr for naturmangfold og klima.

Det var godt oppmøte og et engasjert publikum på tre-omvisningene, og publikum

ga uttrykk for at dette er noe guidegruppen bør fortsette med.

▲ Marianne Mikkelsen holder treomvisning i Botanisk hage. Foto Astrid Velten

▲ Merete Berg er en av gartnerne som arbeider med Osloryggen.

Gratulerer med 25 år, Osloryggen!

På øyene og i kystområdene rundt Indre Oslofjord finner vi en rekke kalkelskende, tørketålende plantearter med krav til varme somre og milde vintre. På Osloryggen, nederst i Fjellhagen, viser vi et utvalg av disse planteartene som er typiske for kalk- og skiferrike tørrbakker på øyene.

TEKST OG FOTO: KRISTINA BJUREKE, BOTANIKER OG UNIVERSITETSLEKTOR

FJORDEN OG DEN LUNE BELIGGENHETEN

gjør klimaet litt varmere om våren og høsten enn andre steder på Østlandet. Mesteparten av plantene er typiske for åpen grunnlendt kalkmark. Noen arter er vanlige langs hele den sørlige norskekysten, som bitterbergknapp, blodstorkenebb og strandløk. Andre, som hjorterot, hvitmure, dvergtistel og kubjelle, har sin nordvest-grense ved Oslo. Disse varmekrevende artene hadde trolig en større utbredelse i Norge i den varme klimaperioden fra ca. 7000 til ca. 4000 år siden. Senere er klimaet blitt kjøligere og fuktigere, og de varmekjære plantene vokser nå kun på sørvendte, soleksponerte og kalkrike steder i de klimatiske mest gunstige områdene.

Bakkekløver, Oslos fylkesblomst, er selvsikre på Osloryggen. Bakkekløver hører til gruppen varmekjære, sørstlige planter. Hovedøya er den nordligste utposten for arten, som hovedsakelig vokser i Sørøst-Europa. Den

har kun ett naturlig voksested her i Norge, og det er på Hovedøya.

Blomsterprakten er størst på forsommeren, før sommertørken setter inn. Rødlilla blodstorkenebb, blå dragehode, kremhvitt knollmjørdurt og gul marianøkleblom og bitterbergknapp gir fargeprakt til Osloryggen. Seinere på sommeren blomstrer rødlilla fagerknoppurt og bergmynte, blå aksveronika, gulhvitt ertevikke og gul krattalant.

Hvorfor en Oslorygg?

I 1998 hadde jeg holdt guidete omvisninger i Botanisk hage i tre år. Jeg ble mer og mer opptatt av at vi kunne vise frem arter fra land langt vekk som Canada, USA, Kina og Japan - men det fantes ingen avdeling spesielt viet det rike plantemangfoldet rundt Oslofjorden. Til slutt tok jeg mot til meg og inviterte alle i Botanisk hage og museum til et møte om dette i auditoriet. Det kom mange, og jeg ble veldig nervøs når jeg så at professorene Per Sunding og Rolf Berg tok plass på første rad. Argumentene

jeg la frem på møtet for å anlegge en avdeling for plantelivet rundt indre Oslofjord var:

1. Pedagogisk: skoleelever trenger å lære seg biomangfold i nærområdet.
2. Utenlandske turister kunne få en mulighet til å lære å kjenne Oslo-floraen.
3. År 2000 skulle Oslo by bli 1000 år. Tusenårsfeiringen var en god anledning til å anlegge et bed viet Osloplanter.
4. Bevaringsaspektet. Vi kunne ha truede arter fra Oslo-området i *ex situ* bevaring, som betyr at planter blir bevart utenfor sitt naturlig vokse område - slik som i en Botanisk hage.

Alle var enige om at tiden var riktig for å anlegge Osloryggen. Rolf Berg ledet anleggsarbeidet for avdelingen. Oslofeltets geologi skulle ligge til grunn for de steinblokkene som ryggen ble bygget opp av. Geolog Inge Bryhni deltok med geologisk ekspertise. Jeg fikk i oppgave å lage lister over planter til anlegget og samle inn frø. Noen av artene som vi har prøvd å dyrke, slik som oslosildre og nysesildre, har dessverre ikke klart seg. Videre har jeg samlet inn frø av nye arter som ikke var på plass ved åpningen år 2000, som tysbast, svarterteknapp og vill-lin. Antallet arter har vært stabilt rundt 100 under disse 25 årene.

Geologi + botanikk = sant!

Området rundt Indre Oslofjord hører til det geologisk berømte Oslofeltet. Dette området, som strekker seg fra Langesundsfjorden til Mjøsa, viser et uvanlig stort mangfold av bergarter. Hovedelementene finnes i vårt nærområde. Her finner vi lettforvitrende og næringsrik skifer, massiv kalkstein og sandstein. I åsene rundt finnes det varierte og mer næringsfattige magmatiske bergarter, samt granitter og gneiser. På Osloryggen er de fleste av disse representert, og dette var første anlegg hvor bergartene også fikk etiketter.

Kambrosilurisk kalkstein fikk vi fra Fornebu. Skanska hadde begynt å bygge ut det tidligere flyplassområdet, og de kom med lastebil med kran og ga oss flotte steinblokker. Oslos fylkesstein, serpentinit, ble lagt i nederste del langs stien.

Bevaringsaspekt

Osloryggen er en levende genbank for truede arter som dvergtistel, hvitmure, ertevikke, bakkeklover, dragehode og flere andre sjeldne planter rundt Indre Oslofjord. Vi har lært oss oppformeringen av disse Osloartene og har bidratt med planter i viktig restaureringsarbeid, på oppdrag av Statsforvalteren og Oslo kommune.

▼ Bakkeklover *Trifolium montanum* er Oslos fylkesblomst, og dermed selvskreven på Osloryggen.

▼ Nordligste naturlige vokseplass for kubjelle *Pulsatilla pratensis* er på Hovedøya i Oslo kommune.

På innvielsen av Osloryggen i juni år 2000 sang og spilte Unni Wilhelmsen. Båndet ble klippet av daværende ordfører i Oslo, Per Ditlev-Simonsen. Botanisk hages Venner og Oslo kommune, Park- og idrettsetaten, bidro til finansieringen. Osloryggen var en flott og passende gave til 1000-års feiringen av Oslo.

▼ Dragehode *Dracocephalum ruyschiana* er norsk ansvarsart. Utbygging og gjengroing har ført til at det finnes stadig færre vokseplasser for denne karismatiske planten. Nesten alle arter på Osloryggen er oppformert fra frø, men vår bestand med dragehode gravde vi opp på Fornebu rett før gravemaskinene skulle ødelegge en bestand.

▼ Hvorfor dyrker ikke flere vår hjemlige blodstorkenebb *Geranium sanguineum* i sine hager? Den blomstrer nydelig fra mai til september.

▼ Hvitmure *Drymocallis rupestris* vokser på bare seks plasser rundt Indre Oslofjord i hele Norge. I Botanisk hage har vi den her på Osloryggen, i Risikobedet og ved Hagehuset. Vi har vært engasjert i oppformering og forsterkning av denne sjeldne arten på to plasser i naturen.

SOMMER UTEN HUNDER

Botanisk hage har fått mye støtte fra publikum etter at hundeforbudet ble innført i mars i år, i første rekke for å beskytte de sårbare plantene.

– Vi er imponert over og glad for at hundeeierne har tatt det så pent. Vi ser at plantene i områdene der det tidligere kom mange hunder, i år har det mye bedre. Med mindre hundelufting blir atmosfæren også litt annerledes – med større ro. Både ansatte og de besøkende setter pris på det, sier hagesjef Anneleen Kool.

ANDUNGER REDDET

To andunger falt fra et reir i et tre på våren i år, og de ble plukket opp av gartnerne. Heldigvis gikk det bra med begge. Foto: Kristin Witberg

PALMEHUSET OG VICTORIAHUSET OPPGRADERES

De gamle veksthusene skal få nytt, miljøvennlig og energibesparende glass i løpet av det neste året. Prosjektet gjennomføres av Eiendomsavdelingen ved Universitetet i Oslo i samarbeid med Riksantikvaren, siden bygningene er vernet. Palmehuset og Victoriahuset vil trolig måtte stenges for publikum i perioder.

NYE SKULPTURER VENTES

I Vikinghagen er det planer om å oppgradere utstillingene. Noen montre kommer til å bli fjernet, mens andre blir fornyet. Råtne golvplanker skal byttes ut. Og nye dyreskulpturer fra kunstneren Tom Hare i England vil komme på plass i løpet av vinteren/våren.

NY GUIDEBOOK FOR BOTANISK HAGE

I løpet av høsten blir en ny guidebok i lommeformat å få kjøpt i museumsbutikken. Den forrige versjonen kom i 2018 og har lenge vært utsolgt. Ny miniguide vil foreligge i norsk og engelsk versjon. Utgivelsen blir støttet av Botanisk hages Venner.

OSLO NR. 24 PÅ VERDENS RANGERING

Det britiske nettstedet LoveExploring laget sist sommer en liste over det de mener er de 28 vakreste veksthusene i verden. Oslo kom her på en hederlig 24. plass med Palmehuset og Victoriahuset. Øverst på lista kom Lalbagh Botanical Garden, Bengaluru, India.

Gøy for elevene å høste grønnsaker

Det bugnet av grønnsaker i Kjøkkenhagen til skolestart i august. I anlegget nederst i Urtehagen er det i år blitt dyrket mange ulike matplanter for bruk i undervisningsopplegg for 1. – 4. klasse.

TEKST: DAG INGE DANIELSEN

– Lærerne som har vært hos oss med klasser, har gitt tilbakemelding om et flott opplegg med en annerledes inngang til botanikken. De legger vekt på at elevene synes det er gøy med smaking og sansing, samarbeid og fysisk utforsking. Og det er gøy at vi graver opp hele planten for å se nærmere på alle delene.

Dette sier Mai Linn Østlie, formidler av naturfag på Naturhistorisk museum. Hun er fornøyd med at det kom mange bestillinger fra skoler, og også at grønnsakplantene stort sett fikk stå i fred gjennom sommeren. Og de vokste seg store og fine i det varme været.

– Selv om det er mye forberedelser, planlegging og justering underveis i et slikt skoleopplegg, er innsatsen vel verdt det i form av entusiasmen vi opplever når ungene får lov til å håndtere levende planter. Dette har vært en prøvesong som vi skal evaluere etter hvert. Men jeg håper vi kan gjøre det igjen neste år.

▲ Mange typer kål ble dyrket i Kjøkkenhagen, som brokkoli, rød-, spiss-, hode- og knutekål. Foto: Dag Inge Danielsen

▲ Grønnsakene i kjøkkenhagen har bidratt til at barn har lært om naturens rolle i matproduksjonen. Foto: Dag Inge Danielsen

▲ Kjøkkenhagen i midten av juli. Til venstre linåkeren med fiberlin i blomst. Foto: Anneleen Kool

Lasse Køgel til minne

Lasse Køgel ble født 4. juli 1944 og døde 11. juni 2025.

Lasse startet sin karriere som lærling i Botanisk hage i 1962, da han var 18 år. Fire år senere ble han fast ansatt. Han jobbet som gartner i Fjellhagen fram til han gikk av med pensjon i 2011. Da hadde han bak seg nesten 50 års trofast tjeneste i Botanisk hage.

Lasse var en sann forkjemper for naturen, spesielt knyttet til oppbyggingen av den vakre og unike Fjellhagen. Hans lidenskap for botanikken og hans dedikasjon i arbeidet gjorde ham til en uvurderlig ressurs for både kolleger og besøkende.

Høydepunktene i Lasses liv var mange, fra den storslåtte åpningen av Fjellhagen i 1989, til privilegiet av å guide dronning Sonja. Hans glede over villtulipanene, som rørte ham til tårer under hans siste studietur til Kreta, demonstrerer hans dype kjærlighet til naturen. Lasse delte sin lidenskap for botanikk gjennom utallige omvisninger og foredrag.

Lasse var ikke bare en gartner; han var en inspirator som delte sin omfattende kunnskap om planter og blomster med alle rundt seg. Vi vil alltid huske hans smittende entusiasme og dedikasjon. Hans arv lever videre i Botanisk hage.

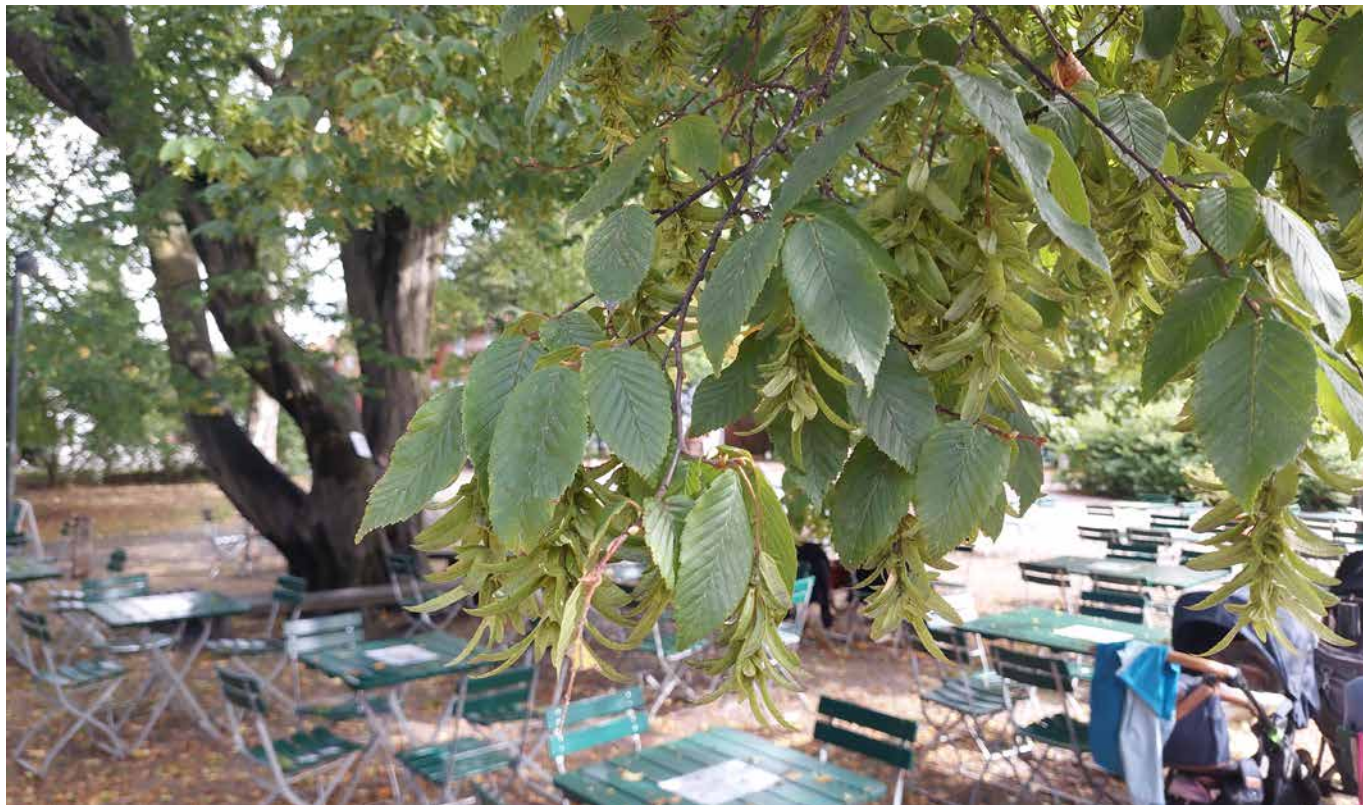
Oddmund Fostad

Foto: Dag Inge Danielsen

Vår bemerkelsesverdige agnbøk

Agnbøk vokser vilt i Europa, men ikke lenger nord enn sørlige Sverige. I Norge finnes den enkelte steder forvillet.

TEKST: AV ANDREAS LØVOLD,
GARTNER OG ARBORIST

DET FINNES MER ENN 30 ARTER agnbøk spredt i tempererte soner over hele den nordlige halvkule.

Agnbøk tilhører bjørkefamilien og er altså ikke i familie med bøk, som tilhører bøkefamilien sammen med blant annet eik. Agnbøk og bøk har flere likhetstrekk; barken er glatt og lys grå, og bladene kan forveksles på avstand. Men på nært hold er det lett å skille dem. Bladranden til bøk er glatt, mens bladranden til agnbøk er sagtannet.

Staselig og slitesterkt

Agnbøk brukes mye i klippte hekker, og den beholder de visne bladene utover vinteren. Agnbøk er vanskeligere å etablere enn bøk, og den vokser ofte sakte etter planting.

Agnbøk kan bli et staselig 20–25 m høyt tre, om den får vokse fritt. Eldre, frie trær blomstrer med hengende rakler samtidig med løvsprett. Hann- og hunnblomstene sitter hver

▲ Den staselige agnbøken ved kafeen i Botanisk hage er valgt som mortre for oppformering av plantemateriale egnet for norske forhold. Her med frø og vinger tidlig i september. Foto: Dag Inge Danielsen

for seg på samme tre. Hunnblomsten utvikler små nøttefrukter som sitter i knipper med vinger rundt hvert frø. Vingene og bladene får gyllengule høstfarger som går over i oransje, før bladene faller av og vingene flyr av gårde. Veden til agnbøk er hvit og meget hard. Den har vært brukt til verktøy og redskap som må tåle høy belastning og slitasje, som dørhåndtak, treskruer, økseskaft og hjulnav. Den tette veden til agnbøk gir også meget høy brennverdi.

Tre arter i Botanisk hage

I Botanisk hage vokser tre arter agnbøk og en kultivar.

Vanlig agnbøk *Carpinus betulus*

Den største og mest bemerkelsesverdige agnbøken er den som står utenfor kafeen i Tøyen hovedgård. Den har utviklet en vid krone på en stamme som deler seg lavt nede og igjen videre oppover.

Treet er så ikonisk at det er valgt ut som mortre for oppformering av plantemateriale spesielt egnet for norske forhold. Det er i flere år sanket frø til dette formålet. Treet som gir velkommen sommerskygge på uteserveringen, blir altså opphav til mange nye agnbøker i norske parker.

Om utseende, form og øvrige egenskaper

vil bli overført til neste generasjon, eller er et produkt av miljøet på vokseplassen, gjenstår å se.

På hver side av porten i Sars gate står to agnbøker. De er registrert som vanlig agnbøk i databasen; *Carpinus betulus*. Veksten er imidlertid tett og vertikal, og formen minner om en søyleagnbøk, *Carpinus betulus* «*Fastigiata*», som har vokst seg stor og breier seg utover.

På hver side av trappen nord for Oldemors hage vokser to yngre eksemplarer av kultivaren søyleagnbøk.

Amerikaagnbøk *Carpinus caroliniana*

Amerikaagnbøk hører hjemme i USAs østlige stater. Tre fine, viltinnsamlede eksemplarer finnes rett vest for nederste del av eikealleen, mot Jens Bjelkes gate.

Orientagnbøk *Carpinus orientalis*

Orientagnbøk vokser vilt nordøst i Middelhavet og rundt Svartehavet

Det eneste eksemplaret i hagen står ved gjerdet og den store barlinden rett vest for porten inn fra Jens Bjelkes gate.

Nye gaveideer fra museumsbutikken

En tomrestokk bestående av ti ulike treslag er nå å få kjøpt i museumsbutikken.

TEKST OG FOTO: ELIN G. HAUGLAND

Alle treslagene finnes som levende trær i hagen. Sammen med den sammenleggbare målestaven får du et kart over ei treløype, slik at du kan utforske hagen fra trærnes perspektiv. Det tar ca. en time å gå denne lærerike og morsomme runden i Botanisk hage.

En annen av høstens nyheter i butikken er handlenett laget av lin og farget med void.

Husk gratis inngang på Naturhistorisk museum for alle medlemmer i Botanisk hages Venner!

Medlemmer får også 10 prosent rabatt i museumsbutikken.

Naturhistorisk
museum

➔ nhm.uio.no